

FOTO: FRANS PAALMAN

Een grijzende gemeenschap, maar vol vitaliteit.

In de sjoelbanken, en op gehuurde klapstoelen, luisteren driehonderd personen zondagavond 21 maart naar toespraken in de synagoge in Zwolle. Boven hen het hoge, licht-lindegroene plafond, dat mooi combineert met het leverkleur, lichtblauw en rood op deuren en pilaren, een kleurcombinatie die bij de grote restauratie tien jaar geleden werd hersteld. Om het honderdjarig bestaan van het gebouw aan de Samuel Hirschstraat luister bij te zetten is er een optreden van de beroemde Zwitserse klezmerband Kol Simcha. Rond de feestelijk verlichte bima met glimmend koperwerk zitten leden van het kleine joodse Zwolle en prominenten van joodse organisaties.

De zaal is vooral gevuld met genodigden. Zoals mr. J. Hendriks, commissaris van de koningin in Overijssel en burgemeester J. Franssen, die ook spreekt. In de rabbijnenbanken zitten rabbijn J.S. Jacobs van het Interprovinciaal Opperrabbinaat, rabbijn M. Stiefel uit Almere en rabbijn S. Spiero uit Haarlem. Ook zijn er stadgenoten die in de jaren tachtig goed werk deden voor de synagoge, gulle gevers en vertegenwoordigers van de Stichting Judaica en het Genootschap Nederland-Israel die in het pand cursussen en bijeenkomsten verzorgen.

Achter de microfoon herdenken sprekers het joodse Zwolle dat door de Sjoa bijna werd weggevaagd. In de jaren zeventig werd bijna besloten 'de zaak maar helemaal op te heffen', omdat de stad amper nog joden telde. Maar het élan van bestuursvoorzitter Daan Stibbe zorgde ervoor dat het gebouw niet werd verkocht, maar gerestaureerd, en de Joodse Gemeente nieuw leven werd ingeblazen. Stibbe is dan ook één van de 26 personen die vanavond een gouden erepenning krijgen van de Stichting Voortbestaan Synagoge. Drie nieuwe Toramantels, twee witte en een rode, worden Stibbe symbolisch aangeboden. Geld daarvoor is afkomstig van de verkoop van tekeningen van de sjoel die koster Gerard van der Kolk heeft gemaakt.

Stibbe zit tevreden met zijn gezin in het publiek. De bestuursvoorzitter onderging onlangs een beenoperatie. Daarom voert zijn joodse stadgenoot Wil Cornelissen voor hem het woord. Met een speech die Stibbe tevoren zorgvuldig heeft nagekeken. „Gelukkig maar,” zegt Cornelissen achter de microfoon, „je krijgt weer praatjes,

dus je herstelt goed.”

Vanzelfsprekend - medische ingreep of niet - was Stibbe nauw betrokken bij de voorbereiding van de feestelijkheden. Er is een kunstwedstrijd uitgeschreven, waarbij amateurs en professionals werken kunnen indienen, geïnspireerd op deze synagoge, eind dit jaar komt het Amsterdams Synagogaal Koor waarschijnlijk zingen en er zal een boekje verschijnen over gebouwen met een joodse geschiedenis in de IJsselstad.

Kan (77) actief in het keukentje

De NCRV wil een televisie-uitzending maken over 'Honderd jaar Zwolse synagoge', waaraan de voorzitter zal meewerken. Enkele dagen voor het Kol Simcha-concert bij Stibbe thuis: „We gaan dan bijvoorbeeld met de camera naar de vrijdagmarkt, om te illustreren dat voor de joden de welkelijke markt van zaterdag naar vrijdag werd verplaatst.”

In de negentiende eeuw telde Zwolle een joodse gemeenschap van zeshonderd zielen. Nu schat Stibbe dat er nog een kleine honderd joden wonen, inclusief een dertigtal Israeli's.

„Maar die zijn geen lid, al doneren ze wel. Er staat trouwens al jaren een Israëli op de markt met schilderijen.”

Bij de tweewekelijkse sjoeldiensten is er soms net minjan, dan weer komen er zestig mensen met ruim genoeg mannen. Maar orthodox Zwolle vergrijsst, vertelt Stibbe. „De vice-voorzitter/secretaris Harry Kan en ik vormen het voltallige bestuur. Harry doet het joods-wettelijke deel, ik het commerciële. Tijdens de restauratie vormden we een ideale feodale combinatie. Dat is waarom we het hebben gered. We werken niet samen met bijvoorbeeld de joodse gemeenten van Zutphen, Deventer, en Apeldoorn. Dan krijg je maar inspraak enzo. Zonder mijn vrouw Annie zou de zaak hier trouwens ook als een kaartenhuis in elkaar storten.”

Annie Stibbe-Meijer verzorgt de kiddoesj na de dienst, organiseert met Pesach weer een seidentafel voor tachtig personen en zorgt na afloop van Jom Kippoer voor de aanbijt voor meer dan honderd eters. Stibbe: „Dat bindt de mensen. Maar ik ben 65, Kan is 77 en er zijn geen opvolgers. Daar zitten we enorm mee.”

De oud-leraar Wil Cornelissen (70) kent joods Zwolle als zijn broekzak en geeft vaak rondleidingen in de synagoge. Op de voormalige vrouwengalerij is een kleine expositie ingericht over de joodse historie van de stad. Een stadswandeling met Cornelissen geeft oponthoud. Bij het stadsarchief in de Voorstraat wenkt een medelid van de Historische Vereniging hem dwingend naar binnen. „Ik wil even die lezingen aan je teruggeven. Zeg, ken jij trouwens dat Zwolse gevelsteentje in Amsterdam?”

Bij het oeroude gebouw de Librije, nu restaurant, móet Cornelissen even naar binnen. „Waar is dat bordje op de muur gebleven waarop stond dat hier de vroegere synagoge was? Dat moet terug hoor!” maant hij een ober. Op de grote joodse begraafplaats, even buiten de prachtige Hanzestad gelegen, werpt Cornelissen een onderzoekende blik in het metaheirhuis dat wordt opgeknapt, een project geïnitieerd door Stibbe. In een winkelstraat in hartje centrum staat de onvermoeibare Cornelissen stil bij het huis van zijn oom Jopie de Vries, een markante man over wie broer Igor Cornelissen het boek *Ode aan een slecht mens, Oom Jopie uit de mediene* schreef (Uitg. Van Gennep, 1991).

Cornelissen doet mee in een gespreksgroepje op zondagochtend, een soort joodse leesclub, die enkele stadsbewoners hebben opgezet. „Nee, verder is er buiten de synagoge echt niets joods meer in Zwolle,” zegt hij.

Harry Kan treffen we in het sjoelkeukentje, kwiek in de weer bij de voorbereidingen van het feestconcert. Kan belt 's vrijdags onvermoeibaar gemeentelieden als hij vreest dat er tijdens de dienst geen minjan zal zijn. Of als rabbijn Jacobs een voordracht komt geven. „Het komt erop neer mevrouw, als ik niet bel, vergeten veel mensen het.” Kan regelt alles rond de diensten. „Ik sta ook bij de VVV ingeschreven voor informatie over joodse rondleidingen.” Ook Kan kreeg zondag een gouden penning.

Kol Simcha, dat met vijf musici de klankrijkdom van een half symfonieorkest weet op te roepen, speelt zondag voor een genietend publiek. Enkele dames wagen een dansje. „De toekomst van de gemeente is onzeker. Maar dertig jaar geleden werd dat ook gezegd,” zegt Cornelissen. Intussen wordt alweer gewerkt weer een verbetering. Stibbe: „Ik heb een sponsor gevonden om een personenlift te laten bouwen naar de voormalige vrouwengalerij op de eerste verdieping.”

EB

Beklag Gods

Als je op de VVV in Zwolle staat, zie je een klein bordje met de tekst: 'Hier was de joodse synagoge van Zwolle'. Het is een beetje raar, want de synagoge is nu een restaurant. Maar het is wel een stukje geschiedenis. De synagoge is gebouwd in 1875 en is een van de fewer joodse synagogen in Nederland. Het is een mooi gebouw met een prachtige gevel. Het is een stukje joodse geschiedenis die niet moet verloren gaan.